

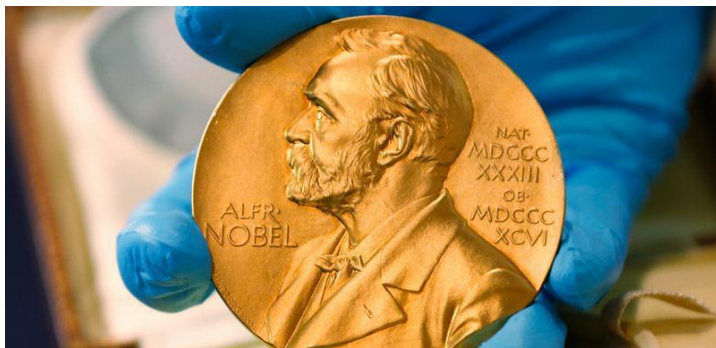
Članek v crnogorskom časopisu **Vijesti** z dne 17. junija 2019

<https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/bolje-akademik-canu-nego-nobelovac>

DOŽIVOTNE APANAŽE I NAKNADE PO DRUGIM OSNOVAMA

Bolje akademik CANU nego nobelovac

Akademik CANU za 30 godina samo od akademskog dodatka iz budžeta može da primi više stotina hiljada eura, što je više novca nego što tim naučnika, obično od tri i više članova, dobije od Nobelove nagrade koja iznosi 1,1 milion dolara

Nobelova nagrada (Foto: Fernando Vergara/AP)

Isplativije je biti dugogodišnji akademik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti (CANU) nego jedan od dobitnika Nobelove nagrade.

To pokazuje prosta računica dobijena sabiranjem doživotnih mjesečnih apanaža koje, prema odluci iz 2017. Predsjedništva CANU prema Zakonu o CANU, za redovne članove iznose dvije prosječne neto plate, odnosno jedna i po za vanredne članove. Članovi Predsjedništva CANU imaju još izdašnije mjesečne prihode po tom osnovu, pa je tako generalni sekretar Dragan Radonjić, koji je uz to što je akademik i generalni sekretar, u imovinskom kartonu iz 2018. godine prijavio da je mjesečno primao preko 1.800 eura. Tako akademik CANU za 30 godina samo od akademskog dodatka iz budžeta može da primi više stotina hiljada eura, što je više novca nego što tim naučnika, obično od tri i više članova, dobije od Nobelove nagrade koja iznosi 1,1 milion dolara.

Akademici osim doživotnih apanaža iz budžeta dobijaju novac i po drugim osnovama, poput zarada kao predavači na fakultetima, članovi Senata univerziteta, vladinih tijela, penzija, penzija kao istaknuti nacionalni stvaraoci...

CANU je prošle godine imala budžet od 1,7 miliona eura, od čega je skoro 650 hiljada otišlo na mjesečne apanaže. Redovnih članova je 37, vanrednih sedam i inostranih 34.

Apanaža zatvara akademiju

Profesor Univerziteta u Ljubljani Aleš Iglič smatra da praksa doživotnih mjesečnih isplata akademikima predstavlja čak i strukturnu grešku koja vodi zatvaranju te institucije, podstiče korupcije i suštinski učukava one koji bi trebalo da odgovore na najveće izazove sa kojima se jedno društvo suočava.

Istraživanje “Vijesti” je pokazalo da je mali broj crnogorskih akademika prepoznat u međunarodnim naučnim krugovima, a iz univerzitetskih i nevladinih krugova smatraju da akademici začute i prestaju da se bave naukom kada dobiju tu “titulu”.

Iglič i njegov kolega Janez Jerovšek su još 2015. pisali slovenačkoj vladi gdje su ukazali da takva praksa državnog finansiranja akademskih institucija postoji još samo u zemljama bivše Jugoslavije i dijela nekadašnjeg Istočnog bloka i u pismu tvrdili da su ove nagrade neopravdane, neutemeljene, pa čak i nepoštene.

“Kao i svi drugi istraživači i profesori na univerzitetima, akademici se prijavljuju za stipendije domaćih i stranih istraživačkih agencija. Ako su doista krem nacionalne nauke i umjetnosti, ne bi trebalo da imaju problema i trebalo bi da budu najuspješniji”, priča Iglič za “Vijesti”.

Aleš Iglič

On objašnjava da je recimo Slovenačka akademija nauka i umjetnosti (SAZU) nasljednica ljubljanske akademije Operosorum Labacensium, koja je djelovala u Ljubljani u 17. i 18. vijeku, a čiji su članovi bili plemići i visoki biskupi koji su altruistički širili naučnu i umjetničku misao i u tu svrhu koristili svoju ličnu imovinu.

“Sadašnja SAZU, koja prema starom sovjetskom modelu s mjesečnim platama akademikima iz budžeta Slovenije doprinosi očuvanju koncepata iz razdoblja totalitarnog komunističkog režima nakon 1945. godine, ne može biti dalje od ideala i načina djelovanja bivših članova Akademije Operosorum. Stoga je poznati istaknuti profesor slovenačkog porijekla iz Austrije odbio da bude inostrani član SAZU”, dodaje Iglič.

Iglič ukazuje da sama doživotna mjesečna nagrada predstavlja strukturni element koji uzrokuje zatvaranje akademije, nizak odaziv na potrebe vremena i slabu sposobnost prilagodbe promjenama u okolini.

Državno finansiranje i uloga akademika su u konfliktu

I u Sloveniji, kao i u Crnoj Gori, jedno vrijeme nije vršen obračun poreza na dohodak kada su u pitanju akademski dodaci, pa se za tridesetak godina apanaže nagomilaju na stotine hiljada eura, a rezultati istraživačkih radova nisu ni blizu nivoa dobitnika Nobelovih nagrada. “U razvijenim zapadnim demokratijama, uključujući Sjedinjene Države, Veliku Britaniju, Njemačku, Švedsku, Finsku, mjesečne plate akademika ne postoje. Članstvo u akademijama je stvar časti i akademici ne dobijaju dodatni prihod, a zakonski nisu limitirani da zarade kao svi ostali građani. Tamo gdje postoji praksa mjesečnih nadoknada akademikima, postoje i visok stepen korupcije, ostaci totalitarizma i nedovršene lustracije”, opominje Iglič.

Iglič smatra da je u svim akademijama bivše Jugoslavije i dobrom dijelu nekadašnjeg Istočnog bloka, dijelom kao posljedica negativne selekcije, došlo do toga da mnogi akademici nisu i ne čine vrh profesije u pojedinim naučnim područjima “Situacija se popravlja samo u posljednje dvije ili tri godine.”

Na pitanje kakva bi uloga akademika trebalo da bude u društvu, Iglič ističe da su on i Jarovšek uputili nekoliko tema SAZU – da se napravi analiza i ekspertiza kako bi Slovenija prebrodila ekonomsku, političku i moralnu krizu, jer bi to trebalo da bude dužnost akademije, a ne zaustavljanje na perifernim temama koje su predmet aktivnosti mnogih udruženja građana i u dnevnom centru pažnje medija.

Tražili su i da se definiše u kojoj mjeri bi Slovenija trebalo da zadrži svoje vlasništvo u privredi i infrastrukturi, a u kojoj mjeri privatizovati, kao što su to radili u zapadnim zemljama. “To se samo čini političkim pitanjem, ali je u suštini strogo profesionalno i naučno pitanje koje će definisati dugoročni razvoj Slovenije”, objašnjava Iglič.

Zalagali su se i da SAZU uzme učešće u razvoju koncepta i temeljnih promjena pravosudnog sistema koji su ocijenili sporim, preskupim, a znatan broj građana ga smatra neprijateljskim, te da sistem usporava, ekonomski, naučni i kulturni razvoj Slovenije i otuđuje građane od političkog sistema. Iglič nema dileme da su državno finansiranje i zadatak akademika u društvu u konfliktu.

“Problem SAZU je što je zadržala zatvorenu i krutu strukturu organizacije u vrijeme kada se okruženje u potpunosti promijenilo. SAZU ne pruža rješenja za kritične situacije u društvu i izbjegava teme koje vlasti nisu ugodne”, ističe Iglič.

On je naveo primjer izdanja New Journala iz 1987. godine pod naslovom “Doprinosi za slovenački nacionalni program” koji je, prema njegovim riječima, podstaknuo Sloveniju i doveo do djelimične društvene promjene i državne nezavisnosti, a da SAZU nije učinila ništa slično.

“Zato su se ljudi uvjerali da će članovi SAZU dobiti doživotnu nagradu prvenstveno kako bi ćutali”.

Iglič ukazuje i na istorijski kontekst nastanka SAZU koji je zamišljen kao tiha i klečeća režimska institucija, a mjesečnim nagradama nije izgubila svoju strukturnu blokadu, već su one djelovale kao kontaminirajući i koruptivni faktor.

“U bivšoj totalitarnoj Čehoslovačkoj i drugim satelitima Sovjetskog Saveza otišli su čak toliko daleko da su članovi akademija imali automobil s vozačem i državnu sahranu. Kao ostatak nekadašnjeg vremena, predsjednik SAZU-a i dalje ima automobil s vozačem, a njegova mjesečna nagrada, primjerice, u 2012. godini premašila je 2500 eura. Naravno, predsjednik SAZU također prima platu/penziju i druge prihode”, podsjeća Iglič

Kako se Češka izborila

Ljubljanski profesor nema dilemu šta treba da bude mjera akademskog uspjeha.

“Čisti citati u WoS bazi podataka, publikacije u najboljim svjetskim naučnim časopisima, plenarna predavanja na vrhunskim naučnim konferencijama, objavljene knjige kod najboljih svjetskih izdavača, patentni kada su u pitanju industrija i visoka tehnologija. Među umjetnicima predstave ili izložbe u svjetskim umjetničkim zajednicama, kao i publikacije u vrhunskim svjetskim izdanjima”.

Slične probleme Iglič vidi u svim bivšim jugoslovenskim republikama, a kao pozitivan primjer navodi Češku gdje je nakon revolucije 1989. ta zemlja odmah ukinula sve povlastice članovima akademije, uključujući i mjesečni dodatak.

“Za razliku od Slovenije, Češka je u svim područjima javnog i ekonomskog života ostvarila prelaz na normalno zapadnoevropsku demokratiju i nije zatvorenik lobija koji proizlaze iz prethodnog socijalističkog totalitarnog sistema, kao što je slučaj u Sloveniji. Zato je Češka od 1989. godine povećala BDP na nekoliko puta više od Slovenije. Osim Hrvatske, Slovenija predstavlja najveću priču o neuspjehu bivših socijalističkih zemalja koje su se pridružile EU”, zaključuje Iglič.

Srdan Kosović 17. junij, 2019

